Integracja polskiego rolnictwa z rynkiem europejskim i standardy jakości

Integracja gospodarki polskiej z rynkiem europejskim

W procesie dostosowawczym Polski do struktur europejskich szczególnie wrażliwym sektorem gospodarczym jest rolnictwo. Wynika to zarówno z miejsca jakie zajmuje rolnictwo w protekcjonistycznej polityce Wspólnot (Wspólna Polityka Rolna absorbuje rocznie prawie połowę budżetu Unii Europejskiej), jak i z cech rolnictwa polskiego, takich jak bardzo wysokie zatrudnienie, rozmiary bezrobocia jawnego i ukrytego, rozdrobniona struktura agrarna, niski poziom wykształcenia i samoorganizacji rolników, słabe powiązanie producentów z przetwórczym przemysłem rolno – spożywczym i organizujący się dopiero rynek zbytu[1].

Rynkowy mechanizm regulacji i trwałe tempo wzrostu gospodarczego przy zmieniającej się strukturze wytwarzania wymaga głębokich zmian w procesie produkcji rolniczej. Konieczność zmian wynika przede wszystkim z tego, że zmieniające się warunki otoczenia rolniczego w Polsce będą wymagały adaptacji rolnictwa do zmian w poziomie i strukturze popytu na produkty pochodzenia rolniczego.

Ogólnie, sektor rolny ma tendencję do zmniejszania swego udziału w dochodzie narodowym w miarę jego wzrostu. Rozwijają się za to etapy przed – i poprodukcyjne rolnictwa: dziedziny wytwórczości dostarczające produkty zaopatrzeniowe dla

rolnictwa i przetwarzające jego surowce. W rozwiniętych gospodarkach rynkowych surowce rolnicze stanowią względnie małą część wartości finalnej produktów żywnościowych. Zasadniczą część wytwarza tzw. agrobiznes (czy agroprzemysł), czyli zarówno przemysły zaopatrujące rolnika w środki produkcji, jak i rodzaje działalności gospodarczej związane z przetwórstwem, dystrybucją i marketingiem produktów pochodzenia rolniczego, a więc całym systemem gospodarczym zaopatrującym konsumenta w produkty żywnościowe. Sytuacja ta jest uwarunkowana głównie czynnikami popytowymi na rynku rolnym. Zmiana systemu gospodarowania w Polsce spowodowała przejście od stanu niedoboru do nadwyżek mocy wytwórczych i produkcji w rolnictwie. Powstała więc bariera popytu wewnętrznego, wzmocniona jeszcze zmianami w poziomie dochodów i gustach konsumenta (wzory „zdrowej diety"), jego stylu życia i dostępności oferty zagranicznej. Popyt na żywność wzrasta w Polsce rocznie średnio o 1%, a produkcja rolnicza może wzrastać o 2 – 2,5%. Powstają więc nadwyżki produkcyjne tradycyjnych surowców rolniczych, wymuszające zmiany po stronie warunków rolniczego wytwarzania również w warunkach polskich. Towar pochodzenia rolniczego musi być więc wysokoprzetworzony, o odpowiednich standardach jakościowych i odpowiednio sprzedany (przy zastosowaniu marketingu i uwzględnieniu gustów konsumenta). Prowadzić to będzie do sprzedaży głównie wysoko przetworzonej żywności i spadku udziału wartości surowców rolniczych wytworzonych przez rolników w ogólnej wartości produktów pochodzenia rolniczego[2].

Również w eksporcie produktów rolniczych szansę na wzrost obrotów mają produkty wysoko przetworzone. Wzrost dochodów rolniczych będzie więc możliwy przede wszystkim poprzez uczestnictwo w procesie przetwarzania surowców rolniczych. Wymaga to łączenia się rolników i inwestowania w stadia poprodukcyjne procesu wytwarzania rolniczego, głównie w zakresie rozwoju przetwórstwa surowców rolniczych, ale także usług związanych z obsługą rolnictwa, czy agroturystyki.

Standardy jakościowe obowiązujące w krajach Unii Europejskiej

W przypadku integracji gospodarki polskiej z rynkiem europejskim, produkty żywnościowe produkowane w Polsce będą musiały ponadto spełniać standardy prawa żywnościowego i standardy jakościowe obowiązujące w krajach Unii Europejskiej. Dotyczy to zwłaszcza możliwości rozszerzania ekspansji eksportowej polskich produktów rolniczych. Dostosowanie rolnictwa do UE powinno więc jednocześnie oznaczać odpowiedni rozwój gospodarki na wsi, tworzący dochody i miejsca zatrudnienia niekoniecznie związane z bezpośrednim wytwarzaniem surowców rolniczych.

Rozwój otoczenia rolniczego na wsi i jego restrukturyzacja (w tym rozwój przemysłu rolno – spożywczego) jest więc wiodącym ogniwem w procesach przekształceń rolnictwa polskiego i jego dostosowań do standardów europejskich. Zagadnienie to wiąże się z problemem konkurencyjności gospodarki żywnościowej w Polsce w ramach procesu dostosowawczego do warunków europejskiego jednolitego rynku. Przyjęcie wspólnej polityki rolnej będzie oznaczało likwidację barier celnych między Polską i UE, przy czym nie będzie możliwe stosowanie nadzwyczajnych, przejściowych środków ochrony przed konkurencją zagraniczną w sytuacji niepowodzeń na rynku wewnętrznym. Otwarcie rynku europejskiego będzie stanowić szansę dla dobrych przedsiębiorstw przemysłu rolno – spożywczego, które wygrały już konfrontację z konkurencją zagraniczną w latach dziewięćdziesiątych. Skala bezpośrednich inwestycji zagranicznych w polskim przemyśle rolno – spożywczym dowodzi, że ta dziedzina wytwarzania została uznana przez inwestorów zagranicznych za jeden z konkurencyjnych rynków.

Udział bezpośrednich inwestycji zagranicznych zaangażowanych w przemyśle rolno – spożywczym wyniósł w latach 1990 – 1996 20% ogółu tych inwestycji w Polsce i 35% inwestycji ogółem w

przemyśle. O rosnącej sile konkurencyjności polskiego przemysłu rolno – spożywczego świadczą również jego wyniki finansowe w porównaniu do okresu przed transformacją. Ponadto udział przemysłu rolno – spożywczego stanowi 20% wartości sprzedanej przemysłu[3].

Przykładowe sukcesy rolnictwa Irlandii po wstąpieniu do UE wynikały ze zmiany jego struktury produkcji, umożliwiającej rozwój przetwórstwa rolno – spożywczego i specjalizację w określonych kierunkach eksportowych o najwyższych standardach jakościowych.

Również w przypadku Polski, możliwości rozwoju przetwórstwa rolno – spożywczego i wzrostu jego konkurencyjności na rynku wewnętrznym i zagranicznym zależą przede wszystkim od przezwyciężania trudności w zakresie modernizacji rolnictwa i rozwoju infrastruktury wiejskiej. Podstawowe trudności polskiego przetwórstwa wynikają z niskiej i niejednorodnej jakości surowców rolnych, będących wynikiem małej koncentracji produkcji rolnej i jej niskiego poziomu technologicznego i technicznego. Istotnym są również niedostosowania znacznej części produkcji rolnej do wymagań konsumentów oraz ogólnie niski poziom powiązań w relacji producent – przetwórstwo – zbyt[4].

W ramach dostosowań rolnictwa polskiego niezbędny jest rozwój nie tylko infrastruktury technicznej na wsi, ale również rozwój nowoczesnej infrastruktury rynkowej (uruchomienie giełd towarowych, rynków hurtowych, systemów informacji rynkowej, opcji marketingowej w rolnictwie, promocji eksportu). Proces ten jest związany z koniecznością koncentracji produkcji rolnej w Polsce i rozwojem stopnia zorganizowania producentów rolnych. W procesie dostosowawczym z Unią Europejską polskie rolnictwo nie jest w stanie pokryć kosztów procesów modernizacji i restrukturyzacji za pomocą własnych środków. W porównaniu do Unii Europejskiej osiąga ono wielokrotnie mniejszą wydajność pracy i produktywność ziemi. W polskich

gospodarstwach prowadzących rachunkowość rolną (a więc w gospodarstwach silniejszych ekonomicznie od przeciętnych) akumulacja netto (bez uwzględnienia inflacji) wyniosła w 1995 roku 2729 zł, co oznacza, że trwały majątek produkcyjny ma szansę być odtworzony dopiero w ciągu około 38 lat.

Niska skłonność gospodarstw rolnych do akumulacji w Polsce powoduje konieczność finansowania procesów modernizacji rolnictwa i rozwoju przetwórstwa rolno -spożywczego ze źródeł zewnętrznych. Również budżet państwa nie jest w stanie pokryć zapotrzebowania rolnictwa na środki wspierające procesy dostosowawcze. Dlatego tak istotne jest szybkie wejście Polski do struktur europejskich, aby skorzystać z przewidzianych środków pomocowych przeznaczonych dla członków Unii Europejskiej.

Jakość jako warunek udziału w rynku

Perspektywa przedstawiona w analizie dotyczy przygotowań do członkostwa, które Polska uzyskała 1 maja 2004 r. Przytoczone wskaźniki inwestycji, dochodów i tempa wzrostu popytu opisują wcześniejszy etap przemian. Ich znaczenie polega na pokazaniu bariery kapitałowej: potrzeba modernizacji pojawiała się szybciej niż możliwość sfinansowania jej z bieżących dochodów gospodarstw. [5]

Warto rozróżnić bezpieczeństwo żywności, powtarzalność parametrów surowca i atrakcyjność produktu dla nabywcy. Są to powiązane, lecz odrębne zagadnienia. Mleko może odpowiadać wymaganiom bezpieczeństwa, a jednocześnie mieć parametry technologiczne mniej korzystne dla określonego procesu przetwórczego. Z kolei wyrób wysokiej jakości może napotykać trudności sprzedażowe, jeżeli jego opakowanie, wielkość porcji lub sposób dystrybucji nie odpowiadają potrzebom odbiorców.

Przejście od pojedynczej kontroli gotowego wyrobu do nadzoru nad całym procesem wymaga informacji o dostawcach, partiach

produkcyjnych i odbiorcach. Znaczenie takiej identyfikowalności wyjaśnia Komisja Europejska w omówieniu ogólnych wymagań prawa żywnościowego: możliwość prześledzenia drogi produktu pomaga wycofać wadliwą partię i ustalić zakres problemu. Dokumentacja staje się zatem narzędziem organizacji produkcji, a nie tylko załącznikiem przechowywanym na potrzeby kontroli. [6]

Dla gospodarstwa modernizacja oznacza więc również zdolność do regularnego dostarczania surowca o uzgodnionych cechach. Zakład przetwórczy potrzebuje natomiast systemu odbioru, który pozwala te cechy sprawdzić i odpowiednio wynagrodzić. Gdy obie strony posługują się czytelnymi kryteriami, łatwiej planować nakłady i ograniczać spory o przyczyny odrzucenia dostawy.

W takim ujęciu konkurencyjność zaczyna się przed etapem reklamy. Obejmuje sposób wytwarzania, przechowywania, przewozu i przekazywania informacji. Sam zakup maszyny nie usuwa słabego powiązania z rynkiem, jeżeli producent nadal nie zna wymagań odbiorcy albo nie potrafi zapewnić ciągłości dostaw.

Przypisy

1. Agenda 2000, Umocnienie i rozszerzenie Unii Europejskiej, Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w Polsce, Wydawnictwo „Wokół nas”, Warszawa 1999, s. 34. ↩
2. Borowiec J., Wilk K., Teoria i praktyka europejskiej integracji gospodarczej, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 1997, s. 23. ↩
3. Borowiec J., Wilk K., Teoria i praktyka europejskiej integracji gospodarczej, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu, Wrocław 1997, s. 32. ↩
4. Agenda 2000, Umocnienie i rozszerzenie Unii Europejskiej, Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej w

Polsce, Wydawnictwo „Wokół nas”, Warszawa 1999, s. 46. ↵
5. Rada Unii Europejskiej, Polska w UE, portal polskiej prezydencji; Traktat o przystąpieniu z 2003 r., art. 2, wejście w życie 1 maja 2004 r. ↵
6. Komisja Europejska, Food law general requirements, części Traceability oraz Operators’ responsibilities; rozporządzenie (WE) nr 178/2002. ↵

Dla osób szukających pomocy w pisaniu prac z różnych dziedzin polecamy serwis pisanie prac z prawa, administracji, zarządzania, marketingu, pedagogiki i wielu innych dziedzin.